

**Och vad hjälper det en
människa, om hon vinner
hela världen, men förlorar
sin själ?**

av

Bo Wennström

© Bo Wennström
Sturegatan 19 B
75223 Uppsala
0704250316

/En tom scen, ett fåtal strålkastare, vitt ljus som skapar en cirkel. På scenen finns en matta, en fåtölj och ett bord med en cd-spelare på. Ljuset är koncentrerat på mattan/

Monolog för en person.

Har ni tänkt på en sak: Vad hjälper det en människa, om hon vinner hela världen, men förlorar sin själ? Jag har vunnit. Jag har haft stora framgångar. Ser man det utifrån kan man säga att jag vunnit hela världen. Jag är rikligt belönad med olika gåvor. Jag kan skriva så att människor känner det in i märg och ben. Jag kan tala, tala som nu så att människor också verkligen känner något. Jag är rikt belönad. Jag har ett bra arbete.

Jag har vunnit hela världen.

Jag har två barn. Jag har varit gift. Har många vänner, och behöver egentligen aldrig vara ensam. Människor tycker oftast om mig. Jag tror att de tycker att det är trevligt att umgås med mig.

Men nånstans, nånstans förlorade jag min själ.

Vi möttes nere i trapphallen, det är några månader sedan nu. Hon satt på en av bänkarna och väntade på mig. Egentligen var det fel person vid fel tidpunkt. Men det var så mycket annat som var rätt. Vi hade alltid roligt när vi pratades vid. På fester, i köket vid fikaraster och matpauser.

Hon verkade glad när vi gick relativt snabbt mot bion. Hennes hår var utslaget och tyckets må bra av fukten som fanns i luften, i duggregnet. Hon sa något om att hon tyckte att det var roligt att gå på film, att hon alltid blev uppspelt av det. Vi stannade snabbt till vid en bankomat och tog ut pengar.

Jag minns särskilt när hon böjde sig fram över mig för att flytta på min jacka till en ledig stol. Det var första gången jag kände hennes doft. Jag tyckte särskilt mycket om välvilja i hennes rörelser och röst just i den stunden. Filmen vi såg var märklig. Jag kunde inte koncentrera mig på den. På min ena sida satt en ung tjej som var tydligt uttråkad av filmen och som rörde på sig hela tiden. På andra sidan satt hon och jag längtade efter att få prata med henne.

Nånstans, nånstans tappade jag min själ?

/Mellansnack, ”introduktion av förutsättningarna”./

Det var september och jag gick i första årskursen i gymnasiet och allt var nytt. Jag kan fortfarande känna dofterna från just den hösten. Blundar jag kan jag se det speciella ljus

som jag tyckte fanns just den hösten. Dels var jag mycket ensam och rädd att hamna utanför i skolan, dels kände jag mig stor. Stor som gick på gymnasiet även om jag var mycket liten i kropp och själ. Sen var det där med pappa. Just den här dagen kom jag hem tidigt. Han hade inte druckit på någon månad. Legat inne för avgiftning. Han hade en vit skjorta uppknäppt i halsen och ljusa byxor. Håret var nytvättat och slarvigt tillbaka kammat. Han befann sig i matsalen. Hade plockat ut alla möblerna i vardagsrummet, ställt tavlorna på golvet lutade mot väggarna med baksidorna utåt. Han såg vettskrämd ut och sa med tvivel i rösten som han visste att jag inte skulle hålla med. ”De är överallt! Varför är det ingen annan än jag som ser dem. Det är ju djur överallt. De krälar över allt. Hör du inte?”

Inte trodde jag då att jag skulle vinna hela världen.

/Musik. Spelar Sprit on the water av Bob Dylan./

Efter bion, den första gången: Vi gick tvärs över gatan till en restaurang och satte oss i baren. Vi drack vitt vin. Jag tyckte att jag hade fått syn på hennes själ några minuter tidigare. I trappan upp för från toaletten i bottenvåningen på biografen. Det var något med hennes sätt att gå, hennes rörelser, att skynda sig fastän hon gick relativt långsamt. Vi satt där och drack vårt vin och sökte oss fram som man gör när man inte riktigt känner varandra ännu. Inte sa jag till henne: Jag tyckte att jag fick syn på din själ när du var på väg uppför trappan från toaletten men nu sitter du och pratar med en man som förlorat sin.

Det var Guds finger. Jag vet det. Jag hade rest på vinst och förlust till stan i Italien där han bodde. Hade en gammal adress som jag inte visste om den stämde. Hade dessutom letat i telefonkatalogen och sett att det på samma gata som hans fanns en man till med samma namn. Förest gick jag till den gamla adressen. Det var ett gammalt grått relativt förfallet hus. Det låg på randen till en ravin och hade en utsikt över en dal och ner på en slingrade väg nere i ravinen. Ingen öppnade när jag ringde på så jag gick till den andra adressen. Ett nybyggt hus och jag ringde inte ens på för jag förstod att han inte kunde bo där. När jag passerat gården igen och befann mig ute på gatan, träffade jag honom. Dionisio, han haltade och var förlamad i höger sida. Han kände igen mig direkt och kopplade på sin så typiska svenska. Det är inte så bra med mig Bosse, sa han.

Kanske sålde jag min själ?

Om jag ska försöka förklara är det som att befinna sig på en strand alldeles vid vattenlinjen. Allt är lugnt och stilla. Så kommer det en stor våg och drar med dig ut mot djupet och du kan inte kämpa emot. Helst vill du bara ge upp och det krävs enorm kraft

för att simma in till land igen. Den första vågen kom för en månad sedan. Den andra rullade in för några dagar sedan. Det är därför jag står här. Är rädd för den tredje vågen, vet inte om jag orkar simma in till land en gång till.

Vad hjälper det att vinna hela världen ...

För varje gång jag träffade henne tänkte jag bara allt mer på döden. Ju mer jag började tycka om henne. Ju flera gånger jag tyckte mig se hennes själ desto mer tänkte jag på döden. Det finns rep. Det finns piller. Man kan kasta sig framför ett tåg. Men jag är far. Jag kan inte göra som pappa gjorde. Jag minns en mycket mörk natt på Cypern. Jag körde en hyrd moped på en tom smal väg med alldeles ny svart asfalt. Även i fartvinden var det klibbigt varmt. Det hade varit så lätt, så lätt att bara vrida på styret en aning åt höger och köra rakt in i träden på sidan av vägen.

Klart att det har hänt något. Men det är inte intressant här. Jag är inte ute efter förklaringar, jag vill förstå. Förstå varför jag förlorade min själ.

/Mellansnack. Introduktion av ”ringside”./

Det var Dionisio som sa att det var Guds finger. Han sa att han aldrig brukade gå den vägen just den tiden men den här dagen hade han stigit av bussen en hållplats tidigare. Sedan berättade han om sitt liv. Om hur han först, som han sa, varit sjuk i själen i flera år: Galen och inlåst på dårhus. Sedan kom olyckan, motorcykelolyckan som gjorde att han fick ligga ett halvår i gipsvagg. Han fick lära sig allt igen: prata, gå, läsa – allt. Just när han lärt sig gå kom det snö i hans stad där det aldrig brukar snöa, han trillade, bröt det friska ben. Under halvåret i gipsvaggan mötte jag Gud, sa han allvarligt. På bröstet hade han ett stort krusefix.

Dionisio, ”guds lille”, betyder det. Han förlorade världen ...

Jag kallade hennes rum för en oas. Kanske gick jag dit för ofta. Men man dras till oaser. Och jag tyckte så mycket om att se henne in i hennes bruna ögon och prata om just ingenting. För då när solen lyste in genom fönstret och hon satt med benen i skräddarställning på sin kontorsstol, just då kunde jag inbilla mig att jag fortfarande hade en själ. Men givetvis var jag tvungen att förstöra det hela. För har man ett stort hål här inne, ett hål av saknad och brist. Då hjälper ingen oas i världen.

Guds lille dog. Hans bror ringde på långfredagen. Han sa: jag har en sak att berätta för dig som kommer att göra dig mycket ledsen. Dionisio dog i natt i sömnen. Det var troligen hjärtat. Han hade haft influensa. Du kommer väl och hälsar på oss till sommaren.

När den andra vågen kom satt hon och jag på samma restaurang som första gången vi träffades. Hon hade lite bråttom hem. Jag vet att jag anade att den var på väg. Först minns jag att jag tänkte: det är bara att ge upp. Jag kommer inte att orka träffa henne något mer. När jag vinkade av henne vid bussen hade vågen redan sköljt in över mig och jag var på väg ut mot djupet. Jag minns att jag tänkte: man kanske kunde fylla det där hålet här inne med vatten i alla fall. Inte drunkna, bara fylla det med vatten.

/Musik. Bob Dylan Workingman's blues./

Kanske var det då. Kanske var det när jag låg där på golvet för många år sedan nu. Jag tänkte, ja, jag tänkte faktiskt: Nu är livet slut. Jag skulle sluta med teater. Jag skulle återgå till att vara jurist. Jag var så trött på att vara fattig. Trött på att aldrig veta om jag skulle ha pengar om en månad, om ett halvår. Jag låg där på golvet. Tänkte: Nu är det slut. Kanske var det då jag tappade min själ?

Nej, det är för enkelt.

De föddes en måndag morgon. Fostervatten luktar på ett mycket speciellt sätt. Det luktar ... gott? Jag hämtade handdukar, ringde efter taxi. Det var frost och taxichauffören blev så tydligt nervös att han gjorde allt långsamt. Han talade långsamt. Han stängde dörren mycket försiktigt. Han körde så långsamt och försiktigt att han nästan fick motorstopp i gathörnen. "Är - det - båtton-?" frågade han med långa pauser mellan varje ord. När vi sa nej ökade han farten. Hon föddes först, han bara några minuter senare. Redan vid första anblicken såg jag deras själar. Samma intakta hela personer som de är idag. Ingenting har ändrat sig fjorton år senare när jag ser in i deras ögon.

Om det är så med alla de andra: var tog min själ vägen?

Ja, jag är besatt av den där tanken att jag har förlorat min själ. Har man tappat något måste det finnas en tidpunkt när det skedde: En punkt direkt före och en punkt efter. Det måste gå att hitta de tidpunkterna. Eller så skedde det långsamt. Den stannade kvar och jag avlägsnade mig allt längre och längre bort från den. Om det är så enkelt borde man kunna gå tillbaka och plocka upp den. Titta där ligger den! Men det finns inte några vägar tillbaka. Bara ett bedrägligt minne som ändrar sig, lägger till, drar ifrån.

Jag hatar det här livet. Särskilt när det är trevligt. Satt med henne på en filt i lä bakom en stor sten ute i en hage. Denna gång inte bio, inte krogen. Vi åt bagetter med brie och tomat på och drack ett starkt kaffe med mjölk. Det var sol. Det gick får i hagen intill. Hon frös, hade en alldeles för tunn jeansjacka på sig och under den en rosa t-shirt.

Sen slår logiken till och jag ska överbevisa mig själv. Om du nu inte har någon själ: hur kan du lida då?

Jag ställer mig framför en spegel. Jag säger: hos de andra kan jag se deras själar. Då borde jag kunna få syn på min eller åtminstone se om den saknas. Jag ser ingenting. Står där bara och glor och ser ingenting överhuvudtaget förutom ett bekant ansikte.

När vågen slog in den andra gången och hon försvann bort i sin vita jacka med den gröna bussen och jag stod kvar i min blå vårrock som var alldeles för kall trodde jag att det var sista gången jag såg henne. Jag var övertygad om att det sista jag skulle se av henne var när vi kramade om varandra innan hon gick ombord på bussen. Kanske hade det varit bättre så. För sen gjorde jag illa henne också. Jag sa ord som inte borde ha sagts. Ord som bara någon kan säga som fått syn på en annan människas själ just när den människan är på väg exempelvis uppför en trappa från en undervåning där det finns en toalett i en biograf. Elaka saker som människor utan själar säger till andra som har själ.

Jag börjar mer och mer tro att den inte är förlorad: utan sålt den. Jag har sålt min själ.

Enfaldigt trodde jag att jag skulle kunna prata tillbaka min själ. Kanske fanns den önskan även när jag ställde mig här idag. Och när jag var yngre. Jag trodde att bara jag berättade skulle allt bli bättre. Fick jag någon att lyssna om så bara en person så skulle allt ordna sig. Hur det gick? Jag var kring tjugo och hon också. Vi satt på mitt studentrum. Jag berättade om det mest smärtsamma, det jag aldrig vågat nämna förut. Jag skakade i hela kroppen och jag tänkte: Nu, nu kommer allt att förändras och jag kände spänningen där i rummet och jag såg hur hon såg på mig. Då kom det över mig: Jag blev så förbannat bajsnödig! Rummet var litet, toaletten låg intill. Ett gammalt hus med tunna väggar. Och där inne på toaletten, jag lägger av en enorm brakare som måste ha hörts ända ut på gatan. När jag kommer in i rummet igen, visst hade allt förändrats. Det var inget rosa skimmer längre. Den enda katharsis jag fick den kvällen var på den där förbannade toalettstolen.

Jag har alltid trott att det ska gå att göra diamanter av kol.

Det enda som skulle behövas är värme och tryck så ska det gå att göra diamanter av kol. Men kol är skit. Ta i det och du blir alldeles svart om fingrarna. Det enda det duger till är att elda upp det. Ändå står man där och kramar skiten och tror att om jag bara ger det tillräckligt med värme, tillräckligt med tryck så ska det gå att göra diamanter av skit.

Jag sålde nog min själ, så var det.

Kan det ha varit alla de där gångerna när jag inte sa ifrån? När jag tyst såg saker ske som inte var bra. Eller var det när jag använde mina talanger fel? En stor hörsal med trehundra människor. Jag ska prata om något otroligt, otroligt tråkigt. Ändå står jag där och säger roliga saker, ändvänder min röst, min kropp: får dem att skratta, reagera. Och just då, just när tre hundra människor skrattar, då vet jag. Det här är fel. Jag skulle kunna göra något mycket mycket bättre.

Dagarna går. Man gör ett fåtal onda saker och ännu förre goda. Det växer en skuld sakta men säkert en skuld och en dag förstår man att det goda man gjort är så försvinnande lite, det onda kanske inte i sig varje sak så mycket värt men tillsammans.

Jag trodde alltid att "sen" skulle komma. Satt på Piazza Navona med en kvinna för flera år sen nu. Vi hade inte känt varandra så länge. Piazza Navona var så där vackert som det kan vara en varm mörk natt med inte allt för mycket människor. Vi hade just varit och ätit en mycket god fiskmiddag. Just då, just där vid denna tidpunkt ville hon "ta upp en sak". Hon ville reda ut något. Och jag sa, som jag sagt så många gånger: "vi tar det där sen"... Vi tar det där sen. Men sen kom aldrig. Hon hade rätt! Det finns ingen rättare tid eller plats än exempelvis Piazza Navona en varm mörk behaglig natt efter en god fiskmiddag

Sålt? Nej, jag tror inte på det där: sålt? Jag har nog bara slarvat bort den: Själen. Men även det man slarvat bort kan vara svårt att köpa tillbaka.

Guds lille, när vi sågs sista gången. Det var i juli. Han hade ordnat allt in i minsta detalj för mitt besök. Han ville så väl. Hade lånat en lägenhet åt mig. Gjort upp et schema med vänner till honom som skjutsade och tog med oss över allt. Men det var särskilt en sak han ville att vi skulle göra. Vi skulle åka till Loreto, till den svarat madonnans katedral och där skulle han köpa presenter till mina barn. Han köpte en ikon till min son och till min

dotter en liten sådan där plastbubbla med olja i som när man vänder på den så snöar det på en figur. I den här bubblan var det en svart madonna. Ett häftigt varmt monsunliknande skyfall överraskade oss ute på piazzan framför katedralen. Vi ställde oss under ett skyddande tak i en loggia. Jag såg på honom att allt just då var viktigt för honom. Vårt besök just där, presenterna i pappåsen som blivit blöta i regnet. Och regnet, regnet hade också betydelse för honom.

Kanske förstod jag slutligen att jag förlorat min själ när jag satt på hennes rum, i oasen och hon var glad. Jag satt där och hörde henne försvinna allt längre bort. Jag en människa utan själ, med ett stort hål i sig: vad gott kan en sådan människa göra? Jag vet att jag gick därifrån. Att hennes vita jacka låg där på en stol, att hon satt som vanligt i skräddarställning på sin kontorsstol. Jag tyckte jag hörde en rad av Bob Dylan i mitt inre: What good am I?
What good am I?

/Musik. Bob Dylan What good am I./

Var det så att priset för att vinna hela världen var att jag förlorade min själ?

Det är klart att det har hänt något. I annat fall skulle jag inte stå här. Vill ni ha en yttre förklaring kan vi kalla det för ett haveri, en olycka. Morgonen efteråt, när jag skulle laga frukost till mina barn. Jag öppnade kylskåpsdörren kanske tio gånger och tog hela tiden ut fel saker. När jag körde bil, jag hamnade alltid på avvägar. Så var det efter det att det hände, jag hamnade ständigt på avvägar till dess att jag förstod att jag länge varit på avvägar. Men allt det där är bara något yttre, en förklaring. Jag vill inte ha någon förklaring, jag vill förstå. Jag vill förstå varför jag förlorade min själ, mitt liv. Jag är så innerligt trött på förklaringar som reducerar saker och ting till en orsak, en punkt, ett svar. Jag vill förstå!

Han hade slangar och sladdar kopplade överallt på kroppen. Så liten i den stora sängen: Bakom en glasruta. Isolerad för smittorisken. Pappa som en gång att varit så stor. Just då tyckte jag att sympatin gick åt fel håll. Allt gick alltid åt fel håll. När jag behövde honom som bäst, behövde han mig ännu mer. När han övergav mig, var det egentligen min tid att överge honom.

Men, kan den kloke säga, inget hände ju egentligen. Du överlevde ju: Då bortser man från skräcken, intrånget. Som en skenavrättning. Man kan säga även då: Ingenting hände egentligen. Men då bortser man från självkänslan. Den man inte tänker på förrän den inte finns där längre.

Jag gjorde det man brukar göra när det är semester och barnen är små. Det finns djurparker, nöjesparker och sevärdheter. Vi var del i en karavan ute på vägarna. Det måste ha varit nere på Österlen. Vi hade något tidigare stannat till Ale stenar. Barnen sov där bak i bilen. Det var då jag plötsligt såg oss från mycket hög höjd: En röd bil, en far och två små barn.

Vad är närmast en människa? Kärleken, vänskapen, arbetet? Vad är närmast en människa utan själ?

Jag drömde ofta när jag var yngre en och samma dröm, natt efter natt. Jag befann mig i ett rum som bara hade fönster till väggar. Där inne hade jag en säng och ett fåtal möbler. En dag kom det upp gardiner för fönstren och slutligen fanns det persiennor som jag fällde ner och slutligen kunde vinkla så att ingen såg in. Efter olyckan; jag drömde drömmen igen efter många år, persiennorna var borta. Gardinerna fanns kvar och det stod blommor i fönstren. Pelargonior om jag inte missminner mig. Jag stod där inne med min blå rock på mig och väntade. Vem som ville kunde se rakt in på mig.

Ser på mina vänner, särskilt de som är några år äldre än jag. Tycker plötsligt att de blivit mycket gamla. Att det hänt något, att de passerat en gräns. Jag ser hur de rör sig, ser deras ansikten, hur deras hår glesnat och mist glans och spänst. Jag ser bara förgängelse. Var jag vänder mig ser jag bara sådana tecken. Det luktar unket från ån. Man har grävt upp gatan där jag bor och i kanten till det stora hålet ser jag hur tunn skorpa av asfalt är som täcker marken under. Som om vi lever i skuggan av Vesuvius, året är egentligen 79 och staden jag bor i heter egentligen Pompeji. Ingen annan tycks veta att om några dagar kommer hela staden att fyllas av en sju åtta meter hög pompejansk aska.

Jag åkte för att besöka Dionisios grav. Tre gånger fick jag återkomma innan jag hittade det rätta stället på kyrkogården, vilken bestod av större och mindre hus. Man kan säga att det var i ett hyreshus han nu bodde på nedervåningen. En marmorplatta med hans namn i guldskrift och en bild från det han var ung. Kom plötsligt när jag stod där ihåg när han berättat om sina föräldrars bröllop. Det var alldeles i krigsslutet. Man hade dukat bröllopsmiddagen utomhus på en kulle. När det börjar mörkna kommer det plötsligt en sliten tysk soldat på flykt oklart var. Männan ser på varandra, vad ska de göra? Slå ihjäl honom? Äh, det är ju fest. Det bjuder honom att sitta ner och äta av det som är kvar av festmaten. Och när han ätit och druckit och alla är fulla och glada då skaffar de fram en cykel. De placerar tysken på sadeln, matsäck pakethållare och skjöt fart på cykeln nerför kullen i riktning mot Tyskland.

Varför kan ingen sätt mig på en cykel uppe på en kulle och skjuta iväg mig nerför kullen åt det rätta hållet?

/Musik. Bob Dylan The leve's gonna breake./

Jag tänkte, allt går över. Allt går över bara man väntar. Kloka människor sa, du ska se att du snart mår bättre. Mindre kloka människor, res bort, tänk på annat. Jag står vid en bankomat och ska ta ut pengar. Det är tio på förmiddagen. Långt borta på gatan hör jag några ungdomar som bråkar på skoj. De börjar springa mot platsen där jag befinner mig. De skriker, stegen kommer närmare och närmare. Skriken blir högre och högre. För mig är det plötsligt allvar. Jag är helt säker på att jag ska dö. Vanliga ungdomar som skojar, som leker. En ny våg är på väg in.

Jag tappade bort henne. Egentligen vet jag inte vart. Egentligen vet jag inte varför. Jag vet bara att det sista jag såg var hennes vita jacka på en stol och möjligen ett leende när jag stängde dörren till oasen. Det var det sista riktiga liv jag såg. Jag gick till det där rummet i drömmen med pelargonior men utan persienner, står där fortfarande med rocken på och väntar. Kloka människor säger att allt blir bättre snart, att allt blir bättre bara man väntar. Jag väntar, på vad?... på min själ?